

गोपवन आत्रेयः। अग्निः, १३-१५ आर्क्षः श्रुतर्वा। १-१२ अनुष्टुप्मुख प्रगाथः - (अनुष्टुप् + गायत्र्यौ), १३-१५ अनुष्टुप् ।

विशोविशो वो अतिथिं वाजयन्तः पुरुप्रियम्। अग्निं वो दुर्यं वचः स्तुषे शूषस्य मन्मभिः ॥ ८.०७४.०१
वः- यूयम्। वाजयन्तः- बलं कुर्वन्तः। विशोविशः- सर्वप्रजानाम्। अतिथिम्। पुरुप्रियम्- बहुप्रियम्। दुर्यं- गृहपतिम्। अग्निम्। परिचरत। शूषस्य- आनन्दस्य। मन्मभिः- मननैः। वचः स्तुषे- स्तौमि ॥१॥

यं जनासो हविष्मन्तो मित्रं न सर्पिरासुतिम्। प्रशंसन्ति प्रशस्तिभिः ॥ ८.०७४.०२
यम्। हविष्मन्तः- हव्ययुक्ताः। जनासः- जनाः। मित्रम्- सखायम्। न- इव। सर्पिरासुतिम्- सर्पिग्राहकम्। प्रशस्तिभिः- प्रशंसाभिः। प्रशंसन्ति- स्तुवन्ति ॥२॥

पन्यासं जातवेदसं यो देवतात्युद्यता। हव्यान्यैर्यदिवि ॥ ८.०७४.०३
यः। देवताति- यज्ञे। उद्यता- उद्यतानि। हव्यानि। दिवि- नभसि। ऐरयत्- प्रेरयति। तम्। पन्यासम्- स्तुत्यम्। जातवेदसम्- जातविद्यं स्तुमः ॥३॥

आगन्म वृत्रहन्तमं ज्येष्ठमग्निमानवम्। यस्य श्रुतर्वा बृहन्नाक्षो अनीक एधते ॥ ८.०७४.०४
यस्य। अनीके- समीपे। श्रुतर्वा- उपासितप्राणः। अर्वा श्रुतो येन सः। बृहन्- महान्। आर्क्षः- सौम्यः। ऋक्षो नक्षत्रम्। तदुपलक्षितः सोमः। एधते- वर्धते। तम्। वृत्रहन्तमम्- अतिशयेनावरणबाधकम्। आनवम्- मनुष्यहितम्। ज्येष्ठम्- प्रथमम्। अग्निम्। आगन्म- प्रपन्नाः स्मः ॥४॥

अमृतं जातवेदसं तिरस्तमांसि दर्शतम्। घृताहवनमीड्यम् ॥ ८.०७४.०५

अमृतम्- अमरणशीलम् । जातवेदसम्- जातविद्यम् । तमांसि- अन्धकारान् । तिरः- तिरस्कृत्य ।
दर्शतम्- दर्शनीयम् । घृताहवनम्- घृतसमर्पितम् । ईड्यम्- स्तुत्यम् । स्तौमि ॥५॥

सबाधो यं जना इमेऽग्निं हव्येभिरीळते । जुह्वानासो यतस्तुचः ॥ ८.०७४.०६

जुह्वानासः- आह्वयन्तः । यतस्तुचः- उद्यतपात्राः । सबाधः- बाधिताः । जनाः । इमे- एते । अग्निम् ।
हव्येभिः- हव्यैः । ईळते- स्तुवन्ति ॥६॥

इयं ते नव्यसी मतिरग्ने अधाय्यस्मदा । मन्द्र सुजात सुक्रतोऽमूर दस्मातिथे ॥ ८.०७४.०७

मन्द्र- आनन्दकर । सुजात- सुष्ठु आविर्भूत । सुक्रतो- शोभनसङ्कल्पभूत । अमूर- विद्वन् । दस्म-
दर्शनीय । अतिथे । अग्ने । इयम्- एषा । ते- तव । नव्यसी- अभिनवा । मतिः । अस्मत्-
अस्मासु । अधायि- स्थापिता ॥७॥

सा ते अग्ने शंतमा चनिष्ठा भवतु प्रिया । तया वर्धस्व सुष्टुतः ॥ ८.०७४.०८

अग्ने । सा- मतिः । ते- त्वदीया । शंतमा- अतिशयेन शङ्करी । चनिष्ठा- अतिशयेन भोगवती ।
प्रिया । भवतु । तया । सुष्टुतः- सुष्ठु स्तुतः । वर्धस्व ॥८॥

सा द्युम्नैर्द्युम्निनी बृहदुपोप श्रवसि श्रवः । दधीत वृत्रतूर्ये ॥ ८.०७४.०९

वृत्रतूर्ये- आवरणनाशने । सा । द्युम्नैः- दीप्यमानैः । द्युम्निनी- दीप्तिमती । श्रवसि- श्रुतौ । श्रवः-
श्रुतिम् । बृहत्- महतीम् । उप दधीत- धारयतु ॥९॥

अश्वमिद्रां रथप्रां त्वेषमिन्द्रं न सत्पतिम् । यस्य श्रवांसि तूर्वथ पन्यम्पन्यं च कृष्टयः ॥ ८.०७४.१०

यस्य । श्रवांसि- श्रुतीः । तूर्वथ- त्वरयथ । तम् । अश्वम्- प्राणतुरगभूतम् । गाम्- चिद्रश्मिभूतम् ।
रथप्राम्- रथपूरकम् । त्वेषम्- दीप्तिम् । इन्द्रम् । न- इव । सत्पतिम्- सत्तापालकम् । पन्यम्-
स्तुत्यम् । कृष्टयः- हे प्रजाः परिचरथ ॥१०॥

यं त्वा गोपर्वनो गिरा चनिष्ठदग्ने अङ्गिरः । स पावक श्रुधी हवम् ॥ ८.०७४.११

यम् । त्वा- त्वाम् । गोपवनः- चिद्रश्मिसम्भक्ता ऋषिः । अग्ने- पावक सत्क्रतो । अङ्गिरः-
अङ्गनशील । गिरा- स्तुत्या । चनिष्ठत्- अन्नदातारमकरोत् । स त्वम् । पावक- शोधक । हवम्-
आह्वानम् । शृधि- शृणु ॥११॥

यं त्वा जनास ईळते सबाधो वाजसातये । स बोधि वृत्रतूर्ये ॥ ८.०७४.१२

यम् । त्वा- त्वाम् । जनासः- जनाः । सबाधः- पीडायुक्ताः । वाजसातये- अन्नलब्धये । ईळते-
स्तुवन्ति । स त्वम् । वृत्रतूर्ये- आवरणनाशने । बोधि- बुद्धयस्व ॥१२॥

अहं हुवान आर्क्षे श्रुतर्वणि मदच्युति । शर्धासीव स्तुकाविना मृक्षा शीर्षा चतुर्णाम् ॥ ८.०७४.१३

आर्क्षे- सौम्ये । श्रुतर्वणि- उपासितप्राणे । मदच्युते- सोमस्त्रावके । अहम् । हुवानः- आहूतः ।
चतुर्णाम् । स्तुकविनाम्- केशिनामश्वानाम् । शर्धासीव- बलानीव । शीर्षा- शिरांसि । मृक्ष-
मृजामि ॥१३॥

मां चत्वार आशवः शविष्ठस्य द्रवित्वः । सुरथासो अभि प्रयो वक्षन्वयो न तुग्र्यम् ॥ ८.०७४.१४

माम् । चत्वारः । शविष्ठस्य- बलिष्ठस्य । आशवः- क्षिप्राः । द्रवित्वः- द्रवणशीलाः । सुरथासः-
रथवाहका अश्वाः । प्रयः- अन्नम् । अभि- अभिलक्ष्य । वयः न तुग्र्यम्- भुज्युं नाव इव
प्रापयन्ति ॥१४॥

सत्यमित्त्वा महेनदि परुष्यव देदिशम् । नेमापो अश्वदातरः शविष्ठादस्ति मर्त्यः ॥ ८.०७४.१५

महेनदि- हे महानदि । परुषिण- पर्ववति । सत्यम् । इत्- एव । त्वा- त्वाम् । अव देदिशम्-
आदिशामि । आपः । शविष्ठात्- बलिष्ठात् श्रुतर्वणः । अश्वदातरः- अश्वानां दातृतमः । मर्त्यः । न ।
अस्ति ॥१५॥